

Personalističko poimanje fenomena patnje u misli E. Mouniera i K. Wojtyła

Živković, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:774588>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

**POIMANJE FENOMENA PATNJE U MISLI
EMMANUELA MOUNIERA I IVANA PAVLA II.**

Diplomski rad

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Šimo Šokčević

Student:

Mateja Živković

Đakovo, 2019.

SAŽETAK

Poimanje fenomena patnje u misli Emmanuela Mouniera i Ivana Pavla II.

Važnost personalističkoga pristupa poimanju patnje jest upravo u mišljenju čovjeka kao osobe, tj. u sveobuhvatnom mislećem razumijevanju čovjeka iz čijega života patnja ne može biti isključena. Kršćanska smještenost personalizma Emmanuela Mouniera i Ivana Pavla II. pojavljuje se kao čvrst temelj u antropološki ozbiljnom shvaćanju patnje. U radu je predstavljena personalistička misao E. Mouniera i Ivana Pavla II. o patnji.

U prvom dijelu smo prikazali temeljna personalistička uporišta E. Mouniera, uvidjeli smo da se Mounier u razradi svojih filozofskih teza zadržava na području konkretnoga i egzistencijalnoga. Kroz analizu Mounierove korespondencije s njemu bliskim ljudima došli smo do spoznaje da Boga postajemo svjesniji tek u patnji, kada se u našem konkretnom ljudskom životu pojave poteškoće, te Ga na taj način postajemo i potrebitiji. Mounierovo viđenje patnje temeljimo na stranicama izabranima iz Pisama i Dnevnika Emmanuela Mouniera, poznatih djela koja su prava riznica informacija o naraštaju francuskih intelektualaca od kojih je potekla filozofija tzv. personalizma.

*U drugom dijelu rada analiziramo misao o patnji Ivana Pavla II. U središtu našega interesa je njegovo apostolsko pismo *Salvifici doloris* upućeno biskupima, svećenicima, redovničkim zajednicama i svim vjernicima katoličke Crkve o kršćanskom smislu ljudskog trpljenja. To apostolsko pismo nam pokazuje da se odgovor na ljudsku patnju treba tražiti u Kristovoj muci, smrti i uskrsnuću. Ivan Pavao II. nam je kroz lik pravednika Joba ukazao da patnju ne smijemo promatrati kao kaznu za grijeh nego kao priliku za samoposvećenje. Patnja je u Kristu preobražena, obavijena je ljubavlju, onom ljubavlju koja je kadra iz svakoga zla „izvući” dobro te našoj patnji i trpljenju dati smisao. Nastojali smo kroz rad prikazati važnost ispravnog poimanja patnje i shvaćanja čovjekove nemale uloge u Kristovom trpljenju.*

Ključne riječi: E. Mounier, Ivan Pavao II., personalizam, spasenje, trpljenje, patnja, bol

SUMMARY

Understanding the Phenomenon of Suffering in the Thoughts of Emmanuel Mounier and John Paul II.

The importance of a personalistic approach to understanding suffering lies precisely in the thinking of man as a person, that is, in a comprehensive thinking understanding of a man from whose life suffering cannot be excluded. Christian localization of personalism of Emmanuel Mounier and John Paul II. appears as a solid foundation of serious anthropological understanding on suffering. The paper presents the personalist thought of E. Mounier and John Paul II. on suffering.

In the first part we show the basic personalist strongholds of E. Mounier, we see that in the elaboration of his philosophical thoughts Mounier moves between the concrete and the existential. Through Mounier's correspondence with those close to him, we have come to the realization that we become more aware of God when difficulties arise in a particular human life, and thus we become more needy. We base Mounier's view of suffering on the pages selected from the Letters and Diary of Emmanuel Mounier, very famous works that are a true treasure trove of information about the generation of French intellectuals who originated the philosophy of so-called personalism.

*Second part is dedicated to thought of John Paul II. about the suffering. At the center of our interest is his apostolic letter *Salvifici doloris* addressed to bishops, priests, religious communities, and all believers in the Catholic Church on the Christian meaning of human suffering. This apostolic letter shows us that the answer to human suffering is to be sought in Christ's torment, death, and resurrection. Through the image of righteous Job, John Paul II. indicated to us that suffering should not be seen as a punishment for sin, but as an opportunity for self-commitment. Suffering is transformed in Christ, it is wrapped in love, the kind of love that is able to "bring" good out of all evil and give our suffering its purpose. Through our work we have endeavored to demonstrate the importance of understanding correctly the suffering and understanding of man's small role in the suffering of Christ.*

Keywords: *E. Mounier, John Paul II., personalism, salvation, suffering, pain*

UVOD

Kada prihvatimo patnju ona postaje podnošljivija, manje bolna. Patnja nas prihvaćanjem odgaja, čisti, „izgrađuje”, čini nas bogatima, osjetljivijima na poteškoće bližnjih. Najgora patnja je ona koje se čovjek boji jer ono što najviše boli nije patnja kao takva nego strah pred njom. U ovom diplomskom radu težište stavljamo na misao dvojice istaknutih personalista E. Mouniera i Ivana Pavla II., te ćemo kroz prizmu njihovih misli pokušati razumjeti fenomen patnje i smisao patnje. Stoga, cilj ovoga diplomskoga rada jest izložiti sam smisao patnje kako ga vide ova dvojica autora, te staviti naglasak na pitanje pred kojim zastaje svatko od nas, a to je patnja nevinoga. Razlog zašto smo se odlučili za prikaz fenomena patnje baš kod ove dvojice autora, jest taj što je Emmanuel Mounier (1905.-1950.) začetnik personalizma, onaj od kojega su potekla glavne ideje tog važnog filozofskog pravca, a Karol Wojtyła (1920.-2005.) je bio onaj koji je filozofske ideje personalizma izvrsno povezao s katoličkim naukom. Personalizam je ono što njih dvojicu povezuje, ali i vrlo suptilna promišljanja o fenomenu patnje koja pomažu kršćanima u njezinom prevladavanju.

U prvom dijelu rada analizirat ćemo poimanje patnje u misli po mnogima začetnika personalizma E. Mouniera. Iz njegovih *Pisama* i *Dnevnika* našu pozornost ćemo posebno usmjeriti na njegovu korespondenciju sa suprugom, ali i sa brojnim prijateljima upravo o problemu boli i patnje s kojima se (kao i svaki čovjek) u životu susretao. Sustavno ćemo pisati prvotno o njegovim životnim iskustvima u kojima se izbliza susretao s patnjom, posebice kroz bolest kćeri i smrt prijatelja, a što je sve protkano ratnim stanjem. Otkrit ćemo na koji način Mounier promatra patnju i gdje vidi izlaz iz životnih očajanja.

U drugome dijelu rada ćemo izložiti patnju u misli Ivana Pavla II. ponajprije kroz prizmu njegova apostolskoga pisma *Salvifici doloris* upućenoga biskupima, svećenicima, redovničkim zajednicama i svim vjernicima Katoličke Crkve o kršćanskom smislu ljudskog trpljenja. Prikazat ćemo njegovo razlikovanje duhovne od tjelesne patnje, odnos dobra i zla. U konačnici ćemo služeći se i drugim autorima potencirati snagu ljubavi koja preobražava trpljenje i muku te joj daje spasonosnu notu. Ukazat ćemo na našu ulogu supatnika Kristove muke na način da patnju, poteškoće, nedaće prihvaćamo poradi Krista i za Krista u svrhu postizanja vlastita spasenja.

I. PATNJA I BOL U *PISMIMA I DNEVNICIMA* E. MOUNIERA

Prije nego započnemo analizu fenomena patnje u mislima E. Mouniera, ukratko ćemo progovoriti općenito o njegovoj personalističkoj misli, dodirnoj točki koja u filozofskom smislu povezuje E. Mouniera i Ivana Pavla II. (K. Wojtylu).

1. Personalistička misao Emmanuela Mouniera

Emmanuel Mounier držimo za osnivača personalizma, pokreta unutar suvremene filozofije koji u središte filozofskoga promišljanja stavlja ljudsku osobu. Zajednička obilježja filozofa toga pravca su ta da oni stavljaju naglasak na dijalog te da se suprostavljaju njemačkom idealizmu kojemu zamjeraju i to što prema mišljenju personalista klasični njemački idealizam često zaboravlja apsolutnu vrijednost pojedinca. Dijelom predstavnici personalizma su i praktični vjernici pa je i stoga njihova filozofska misao otvorena religioznoj dimenziji, Bogu. Personalisti odbacuju sve oblike determinizma, upravo zato što determinizam ne poštuje cjelovitost osobe i dakako njezinu slobodu. Također, personalistička misao pronalazi brojne dodirne točke s egzistencijalizmom i dugom tradicijom filozofske misli od Sokrata, stoika preko sv. Bernarda iz Clairvauxa i Pascala pa sve do Kierkegaarda.¹

Mounierov personalizam možemo reći da je protivan materijalizmu, te i svakom redukcionizmu koji svodi čovjeka samo na materijalnu komponentu, ali i svakom obliku idealizma koji tumači materiju, pa i ljudsko tijelo, kao fenomen duha. Mounier zauzima realističan stav u odnosu na čovjeka. Za njega je osoba uronjena u prirodu, ali na način da je potpuno tijelo i potpuno duh. Unatoč tome što je osoba u središtu personalističkog promišljanja, neki autori će reći da ne donosi definiciju osobe jer smatra da se osobu ne može definirati zato što ona nije prirodni objekt koji se može izolirati i analizirati. Svaki pokušaj definiranja bio bi poništenje njezine slobode i duhovnosti jer definirati se može samo objekt, a osoba nije objekt. Za Mouniera je osoba duhovno biće s relativnom individualnom subzistencijom koja živi ovu subzistenciju u skladu s određenom hijerarhijom vrijednosti. U neprestanom je slobodnom i stvaralačkom zauzeću za

¹ Usp. I. ŠESTAK, Personalizam i osoba kod E. Mouniera. Uz 50. godišnjicu smrti, u: *Crkva u svijetu* 35(2000.)4, 375-378.

samoostvarivanjem i neprekidnim samonadilaženjem, uvijek u skladu sa svojim temeljnim pozivom, a to je biti autentična ljudska osoba.²

Analizirajući Mounierovo djelo *Le personalisme* Šestak uočava da Mounier ne izbjegava sistematizaciju jer je među mislima potreban red: pojmovi, logika, sheme unifikacije koji su istovremeno instrumenti i za otkrivanje i za priopćivanje. No, u sustavu personalizma postoji nešto što ga, prema mišljenju njegova utemeljitelja, priječi da se petrificira u sustav u doslovnom, zatvorenom smislu jer: „budući da je njegova središnja afirmacija egzistencija slobodnih i stvarateljskih osoba, personalizam uvodi princip nepredvidljivosti koji sprečava svaku konkretnu sistematizaciju.”³ Personalizam je dakle filozofija poradi svojeg sustava koji, dakako, nije u sebi zatvoren jer za svoj objekt proučavanja ima osobu koja je po svojoj biti otvorena.

Mogli bismo reći da se personalistički diskurs kreće u okvirima filozofije konkretnoga i egzistencijalnoga, napose osobnoga nasuprot sistematizaciji kojoj teži filozofija klasičnoga njemačkoga idealizma. Tom linijom promišljanja se kreće i većina personalista tako da fenomen patnje i ne možemo promatrati izvan toga konteksta, stoga ćemo u sljedećim retcima pristupiti upravo fenomenu patnje unutar konkretnoga ljudskoga života, točnije konkretnoga života E. Mouniera.

2. Konkretni ljudski život kao pečat Beskonačnoga

Mounier je personalist – vjernik i kao takav prepoznaje u ljudskom životu djelovanje Boga. Bog kao onaj koji je stvorio čovjeka na svoju sliku stalno je prisutan kako u radostima tako i u poteškoćama svakoga čovjeka. Naš autor smatra da upravo u trenucima patnje čovjek Boga doživljava još prisutnijim u vlastitom životu. Također za Mouniera stav koji neka osoba ima prema trpljenju otkriva stav osobe prema životu općenito. To vidimo na nekoliko mjesta u Mounierovim pismima, a posebno je znakovita patnja koju proživljava zbog smrti najboljega prijatelja Georges-a.⁴ To je samo jedno od iskustava, na temelju kojega Mounier dolazi do spoznaje da nema sretnih i nesretnih dana nego samo onih u kojima je milost Božja intenzivnija i onih u kojima je ona manje zastupljena. U tom smislu će reći:

² Usp. B. DADIĆ, Što personalizam može reći suvremenom čovjeku?, u: *Filozofska istraživanja* 37(2017.)2, 257-269.

³ I. ŠESTAK, Personalizam i osoba kod E. Mouniera. Uz 50. godišnjicu smrti, 371.

⁴ Usp. *Isto*, 22-23.

„Moramo prihvaćati dane koje smatramo nesretnima jer oni imaju smisla u Božjim očima, oni našu dušu prizivaju, usmjeravaju na Boga.”⁵

Upravo u trenucima patnje čovjek postaje više svjestan svoje malenosti i potrebe za onim višim Bićem koje je u mogućnosti osloboditi ga svih njegovih poteškoća i patnji. Stoga u tim trenucima čovjek iznova kreće u potragu za Božanskim s nadom da će tamo pronaći ruku koja će ga izdići iz patnje. Ta njegova potraga ga dovodi do toga da sve više postaje svjestan Božje prisutnosti u vlastitom životu. I to je ono što Mounier želi istaknuti – i u sretnim danima i u danima patnje možemo prepoznati pečat Božje prisutnosti u vlastitom životu. Tako ćemo neminovno u životu imati mnoštvo sumornih dana kada ćemo se osjećati starijima no što jesmo i potrebitijima za svježinom mladosti, no upravo u tim sumornim danima otkrivamo putove Božje ljubavi jer zasigurno nema toga što se ne može obnoviti i nema sjene koju Božja milost ne može dosegnuti.⁶

3. Ljepota življenja jest u jednostavnosti i „osrednjosti”

S obzirom da se u konkretnom ljudskom životu iščitava pečat Beskonačnoga, stvarnosti koja je u svojoj biti jednostavna, onda se analogno i ljepota konkretnoga ljudskoga života ogleda u poniznosti i skromnosti koju Mounier naziva „osrednjošću”. No, ukazuje da svoju patnju sagledava kroz prizmu Kristove muke koji je bio optužen da teži za vremenitom vlašću koju je u konačnici odbacivao. Mounier je neko vrijeme boravio u zatvoru, kako je i sam rekao: „razlozi su banalni, licemjerni, a optužbe apsurdne.” Autor nije bio u zatvoru poradi odavanja tajnih spisa i propagandne aktivnosti protiv politike i društva nego jer se protivio onima koji „trampe čast za snagu, domovinu za spokojstvo, svete stvari za prestiž.” Mounier nam donosi još nekoliko osoba, lažno optuživanih, kao što su Sokrat (optužba da kvari mladež), njemački svećenici (osuđeni kao politikanti i bludnici). Iz svega navedenog zaključuje da čovjek optužuje čistim srcem, premda lažno drugoga čovjeka. Lukava pravda se probija kroz lažnu optužbu. Cijeni se onaj koji ne remeti mir, osuđuje se onaj koji uvodi nemir bilo u pozitivnom bilo u negativnom smislu.⁷ Otac Marty, osoba koja je Mounieru na neki način bila cjeloživotni oslonac, o važnosti osrednjosti progovorio je riječima: „Kada vidimo plodnost svih tih osrednjih stvari iz perspektive vječnosti shvatit ćemo koliko smo bili glupi kada smo odbijali te stvari i čeznuli za životom u spokojnoj sreći.”⁸

⁵ S. BABIĆ, *Razmišljanja o Bogu i patnji*, Zagreb, 2008., 84.

⁶ Usp. *Isto*, 34-39.

⁷ Usp. E. MOUNIER, *Pisma o boli, Pogled na misterij patnje*, Zagreb, 2006., 65-74.

⁸ *Isto*, 72.

Osrednjost o kojoj govori Mounier može se i krivo tumačiti, kako se obično i tumači kao oblik malodušnosti. Tako znamo da malodušna osoba ne raste, ne izgrađuje se i ne postiže nikakav uspjeh. Malodušni su oni koji se boje svega i upravo takvima je iznimno potrebna krotkost i snaga, koju daje poželjna osrednjost kroz poniznost i skromnost. Naime, trudeći se postići krjepost poniznosti postajemo djelotvorni i snažni. Poniznost nas čini takvima, ali samo pod uvjetom da u sebi „utišamo” spoznaju vlastite samodostatnosti i ne izgubimo svijest o vlastitoj bespomoćnosti. Kroz prizmu vlastite bespomoćnosti postajemo kadri uočiti bespomoćnost drugoga. Drugim riječima, razvijamo milosrđe i ta nas svijest o vlastitoj krhkosti i krhkosti drugoga poziva na put poniznosti. Rekli bismo da je Božji način djelovanja takav od samoga stvaranja, Bog kada god djeluje, djeluje u poniznosti. Kao što se u činu stvaranja očituje Božja poniznost tako se očituje i u svakoj Njegovoj intervenciji. Božja poniznost i skromnost nam je vidljiva i onda kada smisao i lijek svoje patnje tražimo u Bogu. On nam u potpunosti pruža sebe, svoju muku kako bismo dokučili odgovore na pitanja o trpljenju.

Prema Mounieru u ljudskom životu vidljiv je pečat Beskonačnoga, koji se u tom istom životu najbolje očituje u jednostavnosti življenja, što sasvim sigurno uključuje i još jednu dimenziju, a to je prihvaćanje patnje kao sastavnoga dijela života.

4. Bit kršćanstva jest u prihvaćanju patnje koja u Kristu gubi svoj očaj

Govoreći o Božjoj prisutnosti u trenucima patnje, Mounier kao kršćanin otkriva u Kristovoj patnji put prihvaćanja vlastite. Po njemu, veličina patnje je upravo u njezinu prihvaćanju. Pogrešno ju je nastojati objasniti riječima, učiniti podnošljivom. Mounier ističe:

„To je zbunjujuća tajna Providnosti, besmisleno je pokušavati razumjeti unutarnju psihologiju Providnosti. Taj misterij patnje ćemo otkriti u vječnosti. Preostaje nam da ljubimo Boga zbog onoga što čini i ljubimo one koje On slama zbog ljubavi.”⁹

Prema Mounieru životna patnja, poput npr. teške bolesti u stanju je čovjeka slomiti, ali ga istovremeno i učiniti otpornijim za cijeli život. Reći će u tom kontekstu da „ta unutarnja čistoća daje sigurnost u odnosu sa svijetom što čovjeka štiti od trajnog nemira i od očaja.”¹⁰ No, pojava tjeskobe se katkada posluži nama. Ima čak i trenutaka u kojima

⁹ Isto, 40.

¹⁰ Isto, 41.

i sami sveci posumnjaju u sve, u ljubav i u Boga. No, to je razumljivo jer nikakvu svjetlost ne možemo doživjeti bez te noći, noći tjeskobe. Tako je i Krist u jednoj noći tjeskobe preuzeo na sebe sve naše tamne noći i tmine i na taj način preobrazio našu patnju. Na taj način svaka patnja koja je prihvaćena u Kristu gubi svoj očaj, svoju težinu i svoju rugobu.¹¹ U tom smislu naš autor naglašava:

„Jasno je da moramo sudjelovati u pobjedi Muke nad vremenom, moramo se boriti s onima koji nas dovode do očaja, kao i sa osrednjošću kojoj dozvoljavamo da nas izjeda. Ako nam preostaje samo patnja, trpljenje nećemo izdržati i nećemo moći zadovoljiti što se od nas traži. Pogrešno je neprestano misliti na nešto što nam je oduzeto nego trebamo misliti na ono što darujemo ne bismo ništa skrivili Kristu među nama, ostavljajući ga da radi sam. Snaga je u tome, da ne smijemo zaboraviti dane patnje, dane koji su prepuni skrivene milosti. Moramo biti što jači u molitvi, ljubavi i želji da zadržimo radost srca.”¹²

Jedna od najvećih patnji u Mounierovom životu bila je zasigurno i teška bolest njegove kćeri Françoise koju vrlo duboko proživljava, ali ju i prihvaća u Kristu. Kada su liječnici njemu i supruzi saopćili to da im kćer boluje od akutne upale mozga, oboje su to percipirali kao ogromnu nesreću, kao što bi to uostalom učinila i većina roditelja. No, nakon nekog vremena ta nesreća je postala za njega prisnost koja umiruje i doista gubi svoj očaj jer je u patnji svoje kćerke, Mounier prepoznao patnju samoga Krista, što je onda i njegovoj očinskoj patnji, kao i patnji cijele obitelji dalo novi smisao.

Na koncu ove analize Mounierovih zapažanja o problematici patnje vidimo koliko se njegova promišljanja o patnji istovremeno osobna, ali i transcendentalna. Naime, istinsko prevladavanje patnje za Mouniera nije moguće ako se usredotočimo samo na vlastite snage i sposobnosti, naime potrebno je vlastiti život predati Drugome (transcendirati sebe!), točnije Bogu koji nas poznaje bolje nego što mi sami sebe poznajemo (Sv. Augustin) i koji kao takav daje smisao našem životu. Na isti način on daje smisao i patnji kao sastavnom dijelu toga života. Time vidimo koliko je zapravo filozofska misao E. Mouniera o patnji bliska kršćanskim promišljanjima. S obzirom da nas u ovome radu zanima poimanje patnje kroz prizmu kršćanskih personalista, u sljedećoj cjelini analizirat ćemo poimanje patnje u misli Ivana Pavla II.

¹¹ Usp. *Isto*, 39-44.

¹² *Isto*, 50.

II. POIMANJE FENOMENA PATNJE KOD IVANA PAVLA II.

1. Personalistička misao Ivana Pavla II.

Filozofska misao Karola Wojtyły nastala je prije nego li je izabran za papu, kada je bio nositelj katedre za etiku Filozofskog fakulteta Katoličkog sveučilišta u Lublinu gdje je utemeljio poljsku školu personalističke etike. Prednost Wojtyłine personalističke etike za razliku od drugih je u tome što njegova misao promiče etiku koja ne zazire od antropologije, čak naprotiv na njoj se temelji. Wojtyła se u svojoj filozofskoj misli želi posvetiti onome što je u čovjeku nesvodivo, njegovom subjektivitetu. Wojtylina je posebnost u samom pristupu ljudskoj osobi jer ju on promatra u personalnosti čina. Wojtyła svoje etičke teze gradi na integralnoj viziji čovjeka, personalističkoj antropologiji, a antropologijsku koncepciju oblikuje polazeći od *sui generis*¹³.

On je dokazao da tradicionalno poimanje ljudske osobe nije dostatno, iako dakako uvažava Tomino i Aristotelovo shvaćanje osobe kao supstancije. Kao i većina personalista smatra da je potrebno čovjeka poimati kao nesvodivi subjekt jer ga tako možemo cjelovitije shvatiti kao osobu, a realnost osobe, Wojtyła promatra u zrcalu istražujući prvenstveno odnos svijesti i djelovanja. Nadalje, za Wojtylinu koncepciju osobe i čina ključnu ulogu imaju pojmovi samoodređenje i transcendencija. Uz Wojtylino analiziranje samoodređenja, volja zadobiva novo svjetlo, tj. ne dolazi do izražaja samo kao moć nego i kao vlastitost osobe. On shvaća volju kao vrijednosni odgovor, a ne samo kao sposobnost odluke. Vrijednosni odgovor kao odlučujući za razumijevanje transcendencije čovjeka u slobodnom djelovanju povezan je s relacijom prema dobru i istini. Napose, Wojtyła promišlja o različitim dimenzijama integracije i dezintegracije, što se najbolje shvaća na primjeru ljubavi. Njegove analize pokazuju da u ljubavi u samostalnom kontekstu nisu dostatni elementi kao što su fizička privlačnost, osjećaji, želje, predanje, nježnost, težnja za sjedinjenjem nego da oni personalno značenje i vrijednost zadobivaju tek kada su integrirani. Wojtyline analize čina ljubavi ukazuju da se autentična ljubav mora temeljiti na istini o čovjeku kao osobi, kojega treba afirmirati s njegovom istinskom naravi.¹⁴

¹³ Lat. „sui generis” označuje biće, stvar ili ideju koja sama predstavlja jedan rod tako da isključuje mogućnost postojanja dva slična.

¹⁴ Usp. K. WOJTYŁA, *Osoba i čin*, Split, 2017, 53., 72.-91., 115-140., 142.-168., 170.-194.

Personalistička misao Ivana Pavla II. i E. Mouniera je u mnogo točaka komplementarna. Iz navedenoga, mogli bismo reći da je Wojtylin personalizam u mnogome sličan ovom Mounierovom, po tome što realistično pristupa ljudskoj osobi i drži da je osoba na neki način uronjena u prirodu, ali je potpuno tijelo i duh. Mounier, kako smo već naveli ne donosi definiciju osobe jer smatra da se osobu ne može definirati, nemoguće ju je „raščlaniti”, ona je nesvodiva. U tom smislu i Wojtyla je baš kao i Mounier nositelj mišljenja da je za ispravno poimanje osobe u njezinoj cjelovitosti nužno čovjeka promatrati kao nesvodivi subjekt. Vidimo da obojica naglašavaju dostojanstvo ljudske osobe pokazujući da ona kao cjelina nikada ne može biti sredstvo drugoga. Ljudska osoba ima svrhu sama sebi, nikada ju se ne smije promatrati kao sredstvo postizanja nekog cilja jer se tada jednostavno narušava njezino dostojanstvo. Na jednom mjestu Mounier će navedeno pokrijepiti riječima: „Nijedna druga osoba, još i više, nijedan kolektiv, nijedan organ društva ne može se legitimno koristiti kao sredstvo.”¹⁵ S obzirom da su obojica na tragu kršćanskoga personalizma ne čude nas brojna zajednička polazišta ove dvojice autora. Da bismo dobili sliku koliko su ona vidljiva po pitanju fenomena patnje, analizirat ćemo apostolsko pismo *Salvifici doloris* Ivana Pavla II.

2. Svijet ljudske patnje

Ivan Pavao II. ističe da Crkva koja je rođena iz otajstva otkupljenja u Kristovu križu je dužna tražiti susret s čovjekom na putu njegova trpljenja. U tom susretu čovjek postaje putem Crkve, a to je jedan od najvažnijih puteva, kojim on može ići. Patnja je nešto složenije, šire od bolesti, dublje ukorijenjeno u ljudsku narav. U tom smislu, nužno je razlikovati tjelesnu i duhovnu/moralnu patnju. Tjelesna patnja se ostvaruje kada „tijelo boli”, a moralna patnja je „bol duše”, „bol duhovne naravi”. Širina moralne patnje nije manja od tjelesne, samo ju je teže utvrditi i doseći terapijom.¹⁶ U tom smislu Ivan Pavao II. naglašava:

„Pogrešno je nijekati da moralne patnje imaju i fizičku, tjelesnu sastavnicu i da se nerijetko izražavaju na cjelokupno stanje organizma. Ljudska patnja u sebi predstavlja svijet koji postoji zajedno s čovjekom. Svaki čovjek po svojoj patnji ne predstavlja samo mali dio toga 'svijeta' nego je taj 'svijet' istodobno u njemu nešto neponovljivo. Svijet patnje posjeduje povezanost. Patnici postaju međusobno povezani po kušnjama sudbine, po potrebi za brigom, za razumijevanjem.”¹⁷

¹⁵ E. MOUNIER, Manifeste au service du personnalisme, u: Antonio Negri (ur.), *De persona. L'indomabilità dell'individuo*, Bologna 2004., 89.

¹⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, Zagreb, 1985., br. 8-12.

¹⁷ Usp. *Isto*, br. 13.

Drugim riječima, prema Ivanu Pavlu II. svijet patnje iako raspršen u mnogima, istodobno sadrži poziv, izazov na zajedništvo. No, na još jednu važnu temu nam on skreće pozornost, a to je odnos zla i patnje.

3. Odnos zla i patnje

Postajući svjesni prisutnosti patnje u čovjekovom životu na neki način nam se nameće pitanje povezanosti zla i patnje, odnosno, „možemo li na zlo gledati kao uzrok patnje?”¹⁸ Zahvaljujući grčkoj riječi *πάσχω* što znači „trpim”, patnja se više ne poistovjećuje sa zlom nego izražava određenu situaciju u kojoj čovjek doživljava zlo i time postaje subjektom trpljenja. Važno je za naglasiti da i kada čovjek sam izazove patnju, ona ostaje nešto pasivno u njegovoj metafizičkoj biti. No, time se ne može smatrati da patnja nije označena određenom aktivnošću. Čak štoviše, ona odiše raznolikim aktivnostima, a to su bol, žalost, razočarenje, odbačenost, očaj. U tom smislu, Ivan Pavao II. navodi da se u središtu onoga što tvori patnju nalazi iskustvo zla zbog kojega čovjek sam po sebi trpi. Samim time se čini neodvojivim pitanje zla u govoru o patnji. Kršćanstvo naglašava da je postojanje u biti dobro, naglašava Stvoriteljevu dobrotu i dobro stvorenja, što Papa ovako objašnjava:

„Čovjek trpi poradi zla koje je zapravo nedostatak, ograničenje, iskrivljenje dobra. Može se reći da čovjek pati jer ne sudjeluje u određenom dobru, tako se u kršćanskom svjetlu patnja tumači kao zlo koje se odnosi na izvjesno dobro. Božanski značaj otkupljenja se ne ostvaruje tek u činjenici što je grijeh pobijeđen nego time što je ljubavi vraćena stvaralačka snaga kojom je čovjeku omogućeno da iznova pristupi punini života i svetosti što dolazi od Boga.”¹⁹

Iz svake patnje koju čovjek proživljava javlja se neizostavno pitanje „Zašto?” Bol, trpljenje, osobito tjelesno, široko je rasprostranjeno i među životinjama. No, jedino je čovjek svjestan vlastita trpljenja, te ga mori pitanje „Zašto?”, te još snažnije trpi ako ne naiđe na odgovor o uzroku trpljenja. Kada postavimo pitanje: „Zašto zlo?”, tada je u njemu gotovo uvijek sadržano i pitanje o patnji. Čovjek to pitanje ne postavlja svijetu premda mu trpljenje dolazi od svijeta, nego ga postavlja Bogu kao gospodaru svijeta. Ne zadobivanje odgovora, nažalost, nerijetko narušava čovjekov odnos prema Bogu do te

¹⁸ *Isto*

¹⁹ IVAN PAVAO II., *Bogat milosrđem. Dives in misericordia*. Zagreb, 1981., br. 13., 25.

mjere da „izbije” i samo nijekanje Boga.²⁰ U tom kontekstu, postavlja se pitanje, gdje je izvor ljudske patnje?

4. Izvor patnje

Otkivajući svijet ljudske patnje, spoznajući razliku duhovne i tjelesne patnje, a potom osvrćući se na odnos patnje i zla, ne možemo se oduprijeti onoj želji da pokušamo otkriti pozadinu, izvor samoga trpljenja. Predaleko bi nas odvelo kada bismo u glavnim crtama pokušali predstaviti sva religijska tumačenja o porijeklu zla. Dovoljno će nam biti da spomenemo dvije struje, kojih se drže suvremeni katolički mislioci dok otkrivaju izvor zla u svjetskoj stvarnosti. Prva polazi od fenomenoloških podataka iskustva, a druga je više metafizički utemeljena, te ih zbog toga ne treba smatrati suprotnima. Iskustvo naime svjedoči, da ni u prirodi općenito ni u ljudskom životu napose ne možemo doći do pozitivnih rezultata bez napora, bez žrtve, bez odricanja. Zrno gorušičino mora istruniti, samo uz taj uvjet donijet će obilat rod. Svaki uspon, svaki boljitak, svaki napredak kako na materijalnom, tako i na duhovnom području života ima svoju cijenu, a ta cijena je mučna i bolna. Stvorena stvarnost nije statična, nego postupno evolvirajuća. Budući da smo od idealnog ostvarenja strahovito daleko, krećemo se unutar nedovršenih, nesavršenih tvorevina. Jučerašnji dan, kako navodi autor Ćurić, jednostavno mora uminuti, da bi svanuo novi. Osvrnuvši se na samu biologiju uviđamo da ima kukaca kod kojih ženka nakon parenja proguta mužjaka i tako osigurava zalihu hrane za novo potomstvo. Ovaj drastični primjer slikovito riše što se posvuda događa, roditelji se moraju neprestano žrtvovati, ginuti kako bi mladi naraštaj rastao. Uostalom, sam dolazak novorođenčeta na svijet svojevrsna je „smrt”, ukoliko novi član ljudske vrste napušta zbrinutost majčina krila i mora prihvatiti posve nov, samosvojan i odgovoran stil egzistiranja.²¹ Svaka nova životna faza s kojom se čovjek susreće u svom razvoju jest svojevrsan oproštaj od prijašnje životne faze. Autor Ćurić nam donosi opis:

„Svaki je rastanak u životu predokus smrti. I ne samo predokus, nego formalan udio, formalan ulomak onog preminuća kojim će jedanput skončati naša ovozemaljska avantura.”²²

Nadalje, izvor patnje u današnjem svijetu se prema Ivanu Pavlu II. može pripisati raznim društveno lošim pojavama. Naime, umjesto da slika današnjeg svijeta odražava

²⁰ Usp. *Isto*, br. 14.

²¹ Usp. J. Ćurić, O spasonosnom trpljenju, u: *Obnovljeni život* 41(1986.)2, 115-122.

²² *Isto*, 108.

brigu za pravi razvoj koji vodi ka humanijem životu, u što je gajila nadu enciklika *Populorum Progressio*, ona kao da ukazuje na hod prema uništenju.²³ Papa Ivan Pavao II ukazuje na problem društva riječima:

„Kada Zapad daje dojam da se povlači u sve veću i sebičnu izolaciju, a Istok, sa svoje strane, iz spornih razloga, kao da ne pozna svoju dužnost da dade svoj prilog suradnje za ublažavanje bijede naroda, onda više nije riječ samo o izdaji opravdanih iščekivanja ljudskog roda, što može imati nepredvidive posljedice, već je riječ o pravoj izdaji moralne obveze.”²⁴

Naime, umjesto da se materijalna sredstva kako nam kazuje Ivan Pavao II. namijene za ublažavanje bijede društva, novac se uporno ulaže u ono što dugoročno izaziva zlo i njemu je namijenjeno, primjerice atomsko oružje. Izopačenost društva, kao izvorna mana, uvelike otežava da se ispuni obveza solidarnosti prema bližnjemu. Posljedice takvog stanja očituju se u povećanju jedne rane, koja je tipična i znakovita za neuravnoteženost i sukobe suvremenog svijeta: milijuni izbjeglica kojima su ratovi, prirodne katastrofe, progonstva. Važno je i kao problem društva istaknuti sustavne kampanje kontrole rađanja što nije samo u suprotnosti sa kulturnim i religioznim identitetom nego i samom naravi razvoja individue. Tragedija toga ljudskog mnoštva odražava se na utučenim licima muškaraca, žena i djece, koji u podijeljenom svijetu više ne uspijevaju naći ognjišta. Tu je zapravo riječ o pomanjkanju poštovanja slobode odlučivanja muškaraca i žena podvrgnutim gospodarskim pritiscima, kako bi popustili pred još jednim vidom tlačenja. Osobe sa „margine” društva, one najsiromašnije, trpe to zlostavljanje što nažalost nerijetko vodi buđenju sklonosti prema rasizmu. I ta činjenica je znak pogrešnog shvaćanja istinskog ljudskog izbora i razvoja.²⁵ Papa u kontekstu zla kao ključ svega navodi čovjekovu slobodu izbora za dobro ili zlo. Upozorava nas da temeljnim opredjeljenjem ne umanjujemo važnost pojedinačnih čina. Upravo se važnost tih pojedinačnih djela ogleda u postojanju podjele na lake i teške grijehe. Svjesno krivi čovjekov izbor je prezir Božjeg zakona, udaljavanje od Božjeg lica.²⁶ Papa drži da je rezultat izvornog grijeha izazvanog od Sotone, čovjekova neprestana kušanost da skrene pogled sa Boga. No nijedan grijeh ne može čovjeku oduzeti svjetlost Božanskoga. Razvoj

²³ Usp. IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei Socialis*, Zagreb, 1988., br. 20-21.

²⁴ Usp. *Isto*, br. 23.

²⁵ Usp. *Isto*, br. 23-26.

²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Veritatis Splendor. Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve*, Zagreb, 2008., br. 54-64.

znanosti i tehnologije ni u kojem slučaju čovjeka ne izuzima od potrebe postavljanja temeljnih vjerskih pitanja.²⁷

Cjelokupna dosadašnja razrada nam nije uspjela ublažiti znatiželju i dati odgovor na pitanja koja su utkana u našoj ljudskoj naravi, pitanja o smislu patnje. Jobom, biblijskim likom pravednika i osobom Isusa Krista u misli Ivana Pavla II. ćemo nastojati otkriti put prihvaćanja patnje u službi vlastitog spasenja.

5. Smisao patnje

Pitanja o razlogu patnje čovjek može postaviti Bogu. On ta pitanja očekuje i prima što se najjasnije ogleda iz starozavjetne objave, u Knjizi o Jobu. To je pravednik koji je bez ikakve krivnje izgubio sinove, kćeri i imetak, te naposljetku i sam „udaren” teškom bolešću. U tim trenucima boli, patnje, u kući pravednika se pojavljuju tri stara znanca koja ga uvjeravaju da je zasigurno učinio teški grijeh, te kažnjen višestrukom kaznom, smatrajući da je patnja isključivo kazna za grijeh, te se njezini razlozi nalaze u redu pravednosti. U tom kontekstu Bog Objave je Zakonodavac i Sudac, no prije svega on je Stvoritelj od kojega proizlazi i dobro stvorenja. Stoga svjesno kvarenje dobra s čovjekove strane je uvreda Stvoritelju kao prvome zakonodavcu. U mišljenju Jobovih prijatelja se očituje uvjerenje koje se nalazi u moralnoj svijesti čovjeka: moralni poredak traži kaznu za prijestup, grijeh, krivnju. S tog gledišta se patnja poima kao kazna za zlo. Bog kudi Jobove prijatelje te priznaje da Job nije grešnik, stoga patnja nikako nije kazna, nego ju se može poimati kao misterij koji čovjek svojim umom ne može dokučiti. Knjiga o Jobu ne ruši temelje transcendentnoga moralnoga poretka, nego samo ukazuje da se on ne može primjenjivati isključivo i površno. Job nije kažnjen jer nije imao krivice, Jobova patnja ima značenje kušnje. Knjiga o Jobu zaoštava pitanje o smislu trpljenja, pokazuje da patnja pogađa i nevinoga, nedužnoga.²⁸ Tu je činjenicu na neki način potvrdio i Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne:

„Mada je bolest duboko povezana s grešnim čovjekovim stanjem, ona se ipak ne može redovno smatrati kaznom kojom bi ovaj ili onaj bio kažnjen poradi vlastitih grijeha. Doista, i Krist je, premda bez grijeha, ispunio sve što piše u proroku Izaiji podnijevši u svojoj mucij svakoju rane i postavši dionik u svakoj ljudskoj patnji.”²⁹

²⁷ Usp. *Isto*, br. 1-2.

²⁸ Usp. M. SRAKIĆ, Bolest u kršćanskoj perspektivi, u: *Diacovensia* 5(1997)1, 7-16.

²⁹ *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne*, Zagreb, 2009., 15.

Job je spoznao da „ako Bog hrani i brine o lavićima, o malim ptićima da bi ih držao u životu, on onda hrani i njega (Job 38, 33- 36, 39-41).”³⁰ On shvaća, da je dragocjen u Božjim očima, budući da Bog hrani ptice koje ne donose nikakva ploda, ptice za koje možemo u grubo reći da nemaju nikakvu svrhu, te je uvjeren da će se Bog i za njega pobrinuti. Problematika Jobovih prijatelja jest da što za njih nisu postojale stvari koje bi ih nadilazile, koje ne bi mogli potkrijepiti teološkim argumentima, stvari koje ne bi mogli razumski dohvatiti. Jobovi prijatelji nisu shvatili ili jednostavno nisu ni pokušavali shvatiti da se nalaze pred najvećim misterijem. Dok su Jobovi prijatelji tragali za razumskim argumentima, Job se oslanjao isključivo na vlastito iskustvo odnosa s Bogom. Jedino vjerom može se objasniti i razjasniti taj veliki problem i još veći misterij. Ovdje nam je važno istaknuti Jobovu sigurnost, neupitno pouzdanje u Boga. Unatoč svim nevoljama, izdržao je u svojoj neporočnosti i ostao neslomljiv u vjeri.³¹ Joba možemo promatrati kao putokaz u danima nemoći, slabosti, nerazumijevanja. U danima kada u pitanje dovodimo i vlastito postojanje. Job je primjer vjere jer je shvatio da kršćanin u boli nalazi snagu te put savršenstva i spasenja. Bog je odgojitelj, na razne načine pa i kroz trpljenje u čovjeku promiče ono najvrijednije. Svojim metodama omogućava odvijanje složenog procesa koji vodi sazrijevanju ljudske osobnosti koja neće pokleknuti pred ovozemaljskim kušnjama. Niz pitanja nam se nameće kada pomislimo na patnju pravednika, kao što su na primjer:

„Zašto malena dječica umiru od neizlječivih bolesti?, Zašto nevini trpe?,
Gdje je Bog u svemu tome?”³²

Lagodan život loših i nesreća dobrih ljudi su oduvijek bili tema ljudskog razmišljanja. Psalam 73 nam ponajviše govori o tome. Nevinost, naime, nije štit koji nas štiti od nesreća i neuspjeha, čak naprotiv, ono je put progonstva i trpljenja. Skandaloznost patnje nevinoga je posebice dolazila do izražaja kada se patnja smatrala posljedicom tj. kaznom za grijeh. Biblijski Job nam je postao prototip patnje pravednika. Tijesna je veza između grijeha i zla, grijeh ne ostaje nekažnjen, što je jasno naznačeno u Bibliji. No greška je Jobovih prijatelja što su naglašavali da je patnja isključivo kazna, posljedica grijeha te su to isticali bez prostora za iznimke, što znači da pate samo zli ljudi, grešnici,

³⁰ S. JURIC, *Što je Bog rekao o patnji*, Zagreb, 1997., 161.

³¹ Usp. G. TADIĆ, *Patnja u izvanbiblijskoj literaturi i starozavjetnoj objavi: Egipat i Mezopotamija, starozavjetni proroci i mudraci* (Diplomski rad), 2016., 47.

³² M. VUGDELIJA, Job i problemi patnje, u: *Bogoslovska smotra* 64 (1994.)1-4., 224.

a to nije nikako istina.³³ Takvo promišljanje, možda je bolje reći nerazumijevanje je prisutno i danas, pa čak i kod teologa i ispovjednika. Stoga se preporuča svima njima ako nemaju ništa bolje za reći da šute jer se na ovaj način svojim skandaloznim odgovorima samo potvrđuju u ateizmu.³⁴ Može se zamijetiti kako ne dostiže sve zlikovce u ovozemaljskom životu kazna, zlikovci često uživaju blagostanje, dok su pravednici progonjeni i trpe osude. Svakim djelom svoje knjige Job želi kazati da samo prihvaćanjem i pouzdanjem u Boga patnja, posebice patnja nevinoga može imati smisao.³⁵ U tom smislu Vugdelija kaže:

„Tek kada je stigao do svojih ljudskih granica, kroz mrak kušnje i razrušene nade, vjernik otkriva da ono što je zvao Božjom šutnjom ne bijaše ništa doli njegova vlastita gluhoća. Kada naše zašto često ostaje bez odgovora, moramo imati povjerenja u Boga, jer njegove mogućnosti nisu i naše. Zadnja riječ nije još rečena. Bog nikada ne prestaje ljubiti i djelovati. U najtežim patnjama Božji govor je najsnažniji.”³⁶

Uvijek je bilo i bit će kršćana koji svjedoče da im je iskustvo patnje i boli bilo na spas te da su preko trpljenja postali sposobni za ljubiti i da je patnja božanski lijek. Isus nikada nije rekao da je patnja kazna. Kada su ga učenici upitali o slijepom čovjeku od rođenja, Isus nije rekao njegovi praroditelji. Naprotiv, Isus je ljudsku patnju suzbijao, sitio je gladne, liječio bolesne, prihvaćao prognane i odbačene. Kada bi patnja jednostavno bila kazna ili lijek, ne bi ju Isus suzbijao jer kazna je za podnošenje, a lijek da se proguta. Ovaj odgovor je dakako krajnje opasan. Tko naglašava da je patnja kazna ili lijek taj srlja da previdi stvari zbog kojih čovjek pati. U svijetu, dakako, postoje nepravde koje ne bi trebale biti, epidemije i bolesti koje treba zaustaviti. Tko drži da je patnja kazna i lijek taj zauzima pasivno stajalište i gubi interes da promijeni prilike koje uzrokuju patnju, trpljenje. Postoje dakle patnje koje se moraju uništiti, iskorijeniti, no postoje i one patnje koje pripadaju čovjeku jer smo vremenska bića, jer smo stvorenja. To što smo stvorenja nije zlo i to uključuje da čovjek samo preko porođajnih muka postaje i ostaje čovjek.

Porođajnim trpljenjima pripadaju razočarenje, žrtve, bespomoćnost i rastanci. Tko ne zna patiti, taj ne zna ni ljubiti. Tko može trpjeti, taj zasigurno zna i kako biti radostan, jednostavno zna biti supatnik. Čovjek koji je preko trpljenja postao zreo i mudar od nas zaslužuje istinsko poštovanje. Moramo naglasiti da također ima i preobilja patnje iz koje

³³ Usp. *Isto*, 224.-226.

³⁴ Usp. J. BRANTSCHEN, *Zašto dobri Bog dopušta patnju?*, Varaždinske Toplice, 2018., 14.

³⁵ Usp. M. VUGDELIJA, *Job i problemi patnje*, 225-227.

³⁶ *Isto*, 227.

se ništa ne može naučiti, zbog koje možda zanimemimo. Najčešće se svatko od nas susreće s ljudima kojima je bol unijela razdor, koji su zbog boli postali zli, odbacili Boga i žive bez nade. Nerijetko se nađemo u nezgodnim situacijama kada nas se upita o patnji djece te ne znamo što tada zapravo reći. Ostajemo zatečeni, jednostavno zanimemimo i tu ostajemo u velikom deficitu smisla. Kršćanin se nikako ne smije zaustaviti samo na donošenju razno raznih teorija trpljenja. Puno je važnije u nasljedovanju Krista ublažiti i ukloniti trpljenje. Ne možemo se sami spasiti, niti bez čovjeka koji pati. Moramo se solidarizirati s patnikom i tek tako ćemo biti Isusovi učenici i zadobiti ispunjenje i obraćenje. No moramo znati da tek kada smo senzibilizirani za strpljenje, kada možemo vidjeti izobilje patnje, tada možemo pomoći i tješiti. Djeca koja pate ne trebaju naše suze nego radost, trebaju hrabrost čovjeka koji s njima može biti nestašan, trebaju čovjeka koji će otrti suze s lica. Patnici nikako ne trebaju naše mudrolije nego „fantaziju” i diskreciju našega srca.³⁷ Vjernik je svjestan da stanje patnje predstavlja priliku novoga života, milosti i uskrsnuća. Ta sigurnost se izražava u sposobnosti prihvatanja i patnje, sudjelovanja u Kristovu životu kroz molitvu i sakramente. Briga za bolesnoga, umirućeg nije li već suradnja u postupku uskrsnuća, nije li obrazloženje vjere koja nam je darovana.³⁸

U tome smislu Ivan Pavao II. ističe da kazna ima smisla ako prije svega stvara mogućnost ponovne uspostave dobra u onome koji trpi. Taj je smisao duboko ukorijenjen u cijeloj starozavjetnoj, a osobito novozavjetnoj objavi. Trpljenje treba služiti obraćenju, ponovnoj uspostavi dobra u čovjeku.³⁹ Ljubav je najpotpuniji odgovor na pitanje o smislu patnje, kojega Bog daje Kristovim križem.⁴⁰ Vjera nas neprestano uči tražiti smisao trpljenja u Kristovoj muci, smrti i uskrsnuću. Možemo li na taj način objasniti i patnju nevinih?

6. Problem patnje djece

Ivan Pavao II. izravno ne dotiče to pitanje, no za našu temu ta nam je problematika važna jer nerijetko kod ljudi „slabih” u vjeri dovodi u pitanje samo postojanje Boga. Spomenimo kao primjer roman *Braća Karamazovi* F. M. Dostojevskog. Ivan Karamazov, jedan od likova u romanu upravo kao glavni argument svoje nevjere navodi patnju nevine

³⁷ Usp. J. BRANTSCHEN, *Zašto dobri Bog dopušta patnju?*, 21-40.

³⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Poruka za slavlje svjetskog dana bolesnika 11. veljače 1993.-2002.*, Zagreb-Rijeka, 2002., 17., 54-56.

³⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, Zagreb, 1985., 14-21.

⁴⁰ Usp. *Isto*, 21.

djece. Prema Ivanu, da Bog postoji zasigurno ne bi bila prisutna patnja malene dječice jer kakav bi to onda bio Bog. Ivan u dijalozima s bratom Aljošom najveću pozornost pridaje patnji djece. On pomalo ljutito (čitajući djelo *Braća Karamazovi* uočavamo navedenu emociju) smatra da su odrasli sami pojeli jabuku s drveta spoznaje i upoznali dobro i zlo i postali kao bogovi. Za razliku od odraslih, djeca nisu ništa pojela i nisu ni za što kriva. Ivan donekle patnju razumije iz priče o razbojniku koji je klao djecu te kada je dospio u robiju zavolio ih je promatrajući ih u igri. Iz te priče mu je jasna pojavnost patnje, ali nikako ne može dokučiti razlog patnje nevine djece i to je ono što ga tišti. Ivan kroz dijaloge s bratom nastoji opravdati svoju nevjeru iznoseći još jednu sliku patnje nevinog. Priča kako je u doba kmetstva osmogodišnji dječak jednog sluge, zbog toga što je slučajno ozlijedio nogu njegovog hrta, bio bačen pred pse koji su ga raskomadali. U namjeri da pouči ostale, general je doveo svu poslugu, pa čak i dječakovu majku da promatraju što se događa. Ivan tvrdi da teorija koja navodi da sve proistječe jedno iz drugoga i da je u ravnoteži samo jedna euklidska besmislica. Naime, Ivanova misao se sastoji u tome da postoji disharmonija između zakona u prirodi i ljudskom životu i zakona moralnog suđenja, koji se nalaze u čovjeku.⁴¹ Čovjeku preostaje, ili da se podvrgne zakonima prirode, ili da se sukobi s prirodom i dođe u raskorak s njom. Očito je da Ivan bira udaljavanje od prirode, kako i sam kaže: „Meni je potrebna osveta, inače ću sam sebe ubiti.”⁴² Objašnjava kako nije on patio da bi svojim patnjama utjecao ne nečiju buduću harmoniju. Ivan razumski pokušava dokučiti zašto patnja nevinih te zapitkuje Aljošu:

„Čuj: ako moraju svi patiti, da patnjama otkupe vječnu harmoniju, što se to onda djece tiče, reci mi molim te? Sasvim je nerazumljivo, zašto moraju i ona da pate i da patnjama kupuju harmoniju?”⁴³

Ivanu nikako nije jasno zašto su nevina djeca dio te harmonije i zašto na taj način moraju ostvarivati harmoniju. Shvaća solidarnost u grijehu među ljudima, ali solidarnost grijeha s djecom. Ivan odlučno navodi da se odriče te harmonije jer ona ne vrijedi djetetove patnje. Smatra kako je harmonija precijenjena i vraća svoju ulaznicu. Ivan ne odbacuje Boga, nego se odvrća od njega i odbija konačnu nagradu za svoje muke upravo zbog ogorčenosti poradi patnje nevinih. Ono sveto njemu ne znači ništa jer patnje djece ostaju neiskupljene. Ne želi ni utjehu, a ni nagradu, Ivan želi vječno dijeliti patnju s nastradalom djecom. Šestov nam donosi refleksiju na Ivanov pristup te navodi da se u

⁴¹ Usp. F. M. DOSTOJEVSKI, *Braća Karamazovi*, Zagreb, 2004., 280-283.

⁴² *Isto*, 284.

⁴³ *Isto*

ljudima, kada im patnja postane nepodnošljiva, rađa želja za neodvajanjem od patnje. Prema Šestovu ono što ublažava patnju je činjenica da nije zaslužena no kada se nagrada pojavi patnja postaje nepodnošljiva. On ističe da je ljudska duša koncipirana na taj način da radije ostaje s neosvećenim patnjama nego da primi nagradu za tu istu patnju. Šestov pozornost pridaje ulozi patnje u konkretnom čovjekovom životu. Drži da ni djeca nisu u potpunosti nevina, da se rađaju sa elementima grijeha i krivnje roditelja. Patnju poima kao svojevrsno pročišćenje jer krivnja koju sa sobom donosimo mora biti iskupljena, ona je teret koji nas pritišće sve dok se ne iskupi. Šestov time iznosi mišljenje koje se potpuno razlikuje od mišljenja Dostojevskog, koji drži da su djeca nevina te da na ovaj svijet dolaze apsolutno čista od grijeha i krivnje.⁴⁴ U svakom slučaju, ostaje trajno pitanje: kako prevladati patnju?

7. Ljubavlju pobijedena patnja

Sposobnost patnje i ljubavi su zapravo dvije strane jedne medalje. Bol i bolest se tiču svakoga čovjeka pa i nevinoga. Ljubav prema patnicima je znak i mjerilo stupnja uljudbe i napretka jednoga naroda. U svakoj otrtoj suzi već je navještaj posljednjih vremena i predokus punine. Krist slijedom pobjede nad grijehom ruši i vlast smrti, dajući uvod u buduće uskrsnuće tijela. Znači da je za one koji su zauvijek spašeni patnja izbrisana. Iako Kristova pobjeda nad grijehom i smrti ne dokida vremenite patnje ljudskog života, ona osvjetljava cijelu povijest, svako trpljenje novim svjetlom, svjetlom spasenja. Krist se neprekidno približavao svijetu ljudske patnje, suosjećao je sa svakom ljudskom patnjom, tjelesnom i duhovnom. Mesija se ponajviše približio svijetu ljudske patnje, tako što ju je uzeo na sebe sama. O Kristu je napisao sv. Pavao: „Ljubio me je i sebe je predao za mene”. Riječi Kristove molitve u Getsemaniju dokazuju istinu ljubavi po istini patnje. Trpjeti znači podnositi zlo pred kojim čovjeka prolazi jeza, riječi: „neka me mimoiđe”, kao što je rekao i Krist u Getsemaniju.⁴⁵ Jedan se teolog usudio reći da je Krist u punoj očevoj namjeri prepušten smrti. Da prva osoba Trojstva uništava drugu, pa kakav bi to bio Bog? Isusov križ treba drugačije shvatiti. Bog je poslao u svijet svoga jedinog Sina, čovjeka i Židova Isusa da bi nam rekao koliko nas ljubi, da želi pravdu, mir i slobodu. Isus je ostao vjeran svom poslanju i poslušan Ocu i zbog toga je razapet na križ kao hulitelj. Križ je istovremeno i znak Božje ljubavi i mržnje svijeta.⁴⁶ Baš kao što i

⁴⁴ Usp. ŠESTOV I ROZANOV, *Ruska religijska filozofija i F. M. Dostojevski*, Beograd, 1982., 278-280.

⁴⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, br. 21-28.

⁴⁶ Usp. J. BRANTSCHEN, *Zašto dobri Bog dopušta patnju?*, 44-45.

Mounier smatra da patnja u Kristu gubi svoj očaj tako i Ivan Pavao II. drži da je ljudska patnja u Kristu dosegla vrhunac. Patnja je s Kristom zadobila nove razmjere, povezana je s ljubavlju, onom ljubavlju koja stvara dobro izbijajući ga iz zla.⁴⁷ Kristov križ postao je vrelo žive vode. Kroz misterij patnje suočeni smo s apsolutnim misterijem. Ljubav je najpotpuniji kršćanski odgovor na pitanje smisla patnje. Patnja i trpljenje mjesto je gdje čovjek može nasljedovati Krista koji pokazuje kako možemo opstati u patnji i trpljenju i dati mu duboki smisao.⁴⁸ Koliko god se trudili oduprijeti, nameće nam se pitanje: „Je li zaista bilo potrebno za spasenje čovjeka da Bog svoga Sina preda smrti na križu?” No, trebamo se pitati: zar je moglo biti drugačije? Zar se Bog mogao na drugi način „opravdati” pred ljudskom poviješću? Kako bi se „opravdao” uz toliko puno patnje, a da u središte povijesti nije stavio upravo Kristov križ? Bog se ne mora pravdati čovjeku, ali želi.⁴⁹ Božja svemoć se očituje upravo u tome što je prihvatio patnju. Doista, mogao je to i ne učiniti. Mogao je pokazati svoju svemoć čak i u trenutku raspeća. Da nije bilo te agonije na križu, istina da je Ljubav Bog bi ostala visjeti negdje u zraku.⁵⁰ On je Emanuel – s nama Bog. Raspeti Krist je dokaz Božje solidarnosti s čovjekom patnikom. Bog staje na stranu čovjeka i to čini radikalno, uzima lik sluge, postaje čovjeku sličan u svemu osim u grijehu. Krist, postavši čovjeku sličan omogućava mu da postane sudionik Njegove patnje.

8. Čovjek kao sudionik Kristove patnje

Svaki čovjek sudjeluje u otkupljenju. Otkupitelj je trpio umjesto i za čovjeka. Ivan Pavao II. drži da je svaki čovjek pozvan sudjelovati u patnji po kojoj biva otkupljena svaka ljudska patnja te da čovjek u osobnom trpljenju može postati sudionik otkupiteljske Kristove patnje. Mounier nas također poziva da u traženju odgovora na egzistencijalna pitanja kao što je konkretno u našem radu temeljno pitanje o smislu trpljenja, pogled usmjerimo ka Kristu. Mounier ističe da čovjek u trenucima boli, trpljenja čezne za višim bićem koje je kadro izdignuti ga iz stanja u kojem se našao. Wojtylina misao upotpunjuje Mounierovu kada kaže da u uskrsnuću čovjek pronalazi novu svjetlost koja mu daje snagu izdržati gusti mrak poniženja, očaja, progonstva. Apostol Pavao nam to potvrđuje i u

⁴⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, br. 21-32.

⁴⁸ Usp. T. RADIONOV, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko–teološku i psihološko–logoterapijsku perspektivu, u: *Obnovljeni život* 72(2017.)4, 517-528.

⁴⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Prijeći prag nade*, Split, 2009., 85-98.

⁵⁰ Usp. *Isto*, 94.

Drugoj poslanici Korinćanima; „Kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša.” Kristov križ spasonosnom svjetlošću osvjetljava ljudski život, njegovo trpljenje jer ga doseže s uskrsnućem. Muka je uključena u vazmeno otajstvo. Kod sv. Pavla u govoru o trpljenju se čuje riječ o slavi koja nužno započinje Kristovim križem. Nedvojbeno je sudjelovanje u Kristovim patnjama, trpljenje za kraljevstvo Božje. U to kraljevstvo nas je sam Krist uveo svojom patnjom, no patnjom za to kraljevstvo ljudi sazrijevaju zahvaćeni Kristovim otkupljenjem. Ako je križ pred ljudskim očima postao Kristovo poniženje, on je istodobno u Božjim očima postao Kristovo uzvišenje. Na tom križu je Krist ostvario svoje poslanje, ostvario je samoga sebe. Ivan Pavao II. prepoznaje da je Krist u slabosti očitovao vlastitu moć, a u poniženju mesijansku veličinu. Mounier također uviđa da Krist kad god djeluje, djeluje u skrovitosti, bez senzacionalnosti. U tom vidu, trpjeti prema Papi znači postati otvoren za djelovanje Božjih snaga koje su u Kristu darovane čovjeku. U Kristu je Bog potvrdio da želi djelovati u trpljenju, da želi u slabostima, poteškoćama, očaju pokazati svoju snagu. Samim time, može se reći da trpljenje poziva čovjeka da pokaže svoju duhovnu zrelost. Ukoliko čovjek postaje sudionik Kristove patnje, tada on nadopunjava trpljenje koje je Krist izvršio otkupljenjem. To nikako ne znači da je Kristovo otkupljenje nepotpuno, nego da je otkupljenje izvršeno snagom ljubavi koja daje zadovoljštinu. Ljudsko trpljenje nadopunjava Kristovo isto kao što i Crkva nadopunjava Kristovo otkupiteljsko djelo. Crkva je ona u kojoj se Kristova patnja može trajno nadopunjavati ljudskom patnjom.⁵¹ Duhovnost ima šest etapa, stupnjeva do punine ljubavi. Prvu etapu jest svijest o tome da nas Bog ljubi bezuvjetno. To je iskustvo spasenja i u čovjeku rađa čežnju za Ljubljenim. Drugu etapu čini indiferentnost kao spremnost da prihvatimo svaku životnu situaciju iz Božje ruke. Predajemo se Božjoj volji čak i ne shvaćajući njegove namjere. Nakon toga dolazi do prihvaćanja patnje kao jednog od puteva vlastite svetosti te se poistovjećujemo s Isusom kao patnikom. U posljednjoj, šestoj etapi svoje patnje pridružujemo Isusovim patnjama i na taj način sudjelujemo u otkupljenju svijeta. Taj otkupiteljski pristup patnji ima razne oblike: prikazanje, sjedinjenje, sudjelovanje, altruizam, žrtveni, pokornički. Zbog toga uživam u slabostima, uvredama, poteškoćama, progonstvima, tjeskobama poradi Krista. „Jer kada sam, slab, onda sam jak” (2 Kor 12, 9–10).⁵² Papa Ivan Pavao II.

⁵¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, br. 31-45.

⁵² Usp. T. RADIONOV, Smisao života i patnje promatran kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu, u: *Obnovljeni život* 72 (2017.)4, 517-528.

navodi da je samo u boli moguća prava ljubav te potiče i poziva bolesnike da strpljivo prihvaćaju bol i bolesti i tako se poistovjećuju s raspetim Kristom.⁵³

Kao jedan od možda najboljih primjera ljudskog sudioništva u Kristovim mukama jest Blažena Djevica Marija. Marija je pila vino radosti u Kani, ali je i ispila gorčinu kaleža trpljenja na Kalvariji. Marija kao Majka vjere nam treba poslužiti kao putokaz istinskog predanja i nasljedovanja koji bismo trebali slijediti kako bismo mogli očekivati potpuno zajedništvo s Presvetim Trojstvom u savršenoj radosti, uz Marijinu pratnju.

9. Marijanski vid sudioništva u Kristovoj patnji

Majka Marija može bez sumnje tvrditi kako u svom tijelu i srcu dopunja ono što nedostaje Kristovim patnjama. Bila je očuvana od grijeha ali ne i od patnje, iz tog razloga se kršćani poistovjećuju s likom Žalosne Gospe, prepoznajući u njoj boli vlastitu. Uz Krista je uvijek na prvom mjestu presveta Majka sa svojim svjedočenjem što ga daje evanđelju trpljenja. U njoj su se brojne patnje namnožile koje su postale ne samo dokaz neslomljive vjere nego i doprinos otkupljenju. Njezin uspon na Golgotu, stajanje podno križ jest snažno sudjelovanje u otkupiteljskoj Sinovljevoj smrti. Važno je da prihvatimo Majku, koju je Krist podno križa učinio našom duhovnom Majkom, povjerimo joj se kako bismo bili vjerni Bogu na putu od krštenja do proslave. Po njoj će, doista, snage zla, mržnje biti razoružane žrtvom slabih i bolesnih.⁵⁴ Ivan Pavao II. promatra Mariju kao:

„...živuću sliku Evanđelja patnje, koju pronalazimo u siromaštvu nazaretske obitelji, poniženju betlehemske štalice, oskudici bijega u Egipat. Marija je duboko u sebi osjetila, istrpila otajstvenu slutnju boli.”⁵⁵

Na Golgoti je patnja Djevice Marije dosegla vrhunac koji se ne može razumjeti s ljudskog gledišta, ali koji je otajstven i plodan za sveopće spasenje.⁵⁶ Marijino poslanje u otajstvu Krista i Crkve jest već naznačeno u Evanđelju kada Isusa potiče da započne s čudima: "Što god vam rekne, učinite." (Iv 5,2) Ivan Pavao II. Mariju voli nazivati „euharistijskom ženom” jer je kroz cijeli život nosila Krista sa sobom. Zajedno s Kristom je proživljavala sva Njegova poniženja, odbacivanja sve do sramotne smrti na križu kada se ispunilo proročanstvo starca Šimuna da će joj mač boli probosti srce. Enciklika *Ecclesia de Eucharistia* nas poziva na razmatranje odnosa između Kristova utjelovljenja u Marijinoj utrobi i Kristova samodarivanja u obredu pričesti. U tom kontekstu Ivan

⁵³ Usp. IVAN PAVAO II., Nagovor održan 5. lipnja 1983., u: *Vangelo della sofferenza*, 100., 15-24.

⁵⁴ Usp. *Isto*, 24.-31.

⁵⁵ *Isto*, 24.

⁵⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, Zagreb, 1985., br. 24.

Pavao II. naznačava analogiju između Marijinog *fiat* (neka mi bude) i našega *amen* (tako je, neka bude). Marija je svojim životom uz Krista učinila žrtvenu dimenziju Euharistije. Navještajem starca Šimuna unaprijed je navještena drama raspetoga Sina i *stabat Mater*, Djevice podno križa.⁵⁷ Geslo Ivana Pavla II. za života je bilo *Totus Tuus Maria* (sav tvoj Marijo) jer je bio svjestan nužnosti predanja srcu Marijinu. Predanjem Marijinom srcu se povjeravamo samom probodenom srcu Sina te se na taj način nedvojbeno približavamo izvoru njegovog otkupljenja. Božja svetost se pokazala na djelu upravo u otkupljenju čovjek. Majka nas poziva na sjedinjenje s Crkvom koja živi posvetu, sebedarni prinos po kojem se svijet posvećuje. Svaki čovjek je na tom tragu prikazan Ocu u probodenom Srcu Isusa na drvetu križa.

Postavši sva Božja, Marija je svoj život učinila trajnim sudjelovanjem u spasiteljskom djelu. Potrebno ju je promatrati prije svega kao ženu poslušnu Duhu Svetomu, kao ženu šutnje i nade koja se znala staviti u službu ljubavi prema ljudima. Djevica je prava slika suosjećanja prema onome koji trpi. Njezino služenje se ponajviše očituje podno križa u sudjelovanju u Sinovljevoj muci i smrti kada je primila poslanje Majke Crkve.

10. Kristom osmišljena patnja

Evangelje trpljenja ne znači samo da je patnja prisutna u evanđelju kao jedan od sadržaja već naglašava značenje trpljenja u Kristovom mesijanskom poslanju u poslanju Crkve. „Evo, uzlazimo u Jeruzalem i Sin Čovječji bit će predan glavarima svećeničkim i pismoznancima. Osudit će ga na smrt, predati poganima, izrugati i popljuvati. Izbičevat će ga, ubit će ga, ali on će nakon tri dana ustati.” (Mk 10, 33)

Evangelje trpljenja na raznim mjestima govori o trpljenju „za Krista”, „zbog Krista”. Krist nije svojim učenicima tajio potrebe trpljenja čak štoviše, otkrivao ih je. Nevolje, muka su, dakle, potvrda sličnosti s Kristom i sjedinjenja s Njime: „Ako vas svijet mrzi, znajte da je mene mrzio prije vas...”. Ivan Pavao II. je svjestan da je u trpljenju skrivena osebujna snaga koja iznutra približava čovjeka Bogu, nekakva neobjašnjiva milost. U trpljenju se doista postaje novim čovjekom. Kada čovjek onemoća, padne pod teretom tjelesnih bolesti, tada sve više raste duhovna veličina. U tim Papinim mislima prepoznajemo elemente i Mounierovoga mišljenja. Jer i Mounier uočava da čovjek tek u poteškoćama iz dubine duše traga za Bogom, za Onim koji će ga lišiti boli sa sviješću da

⁵⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia*, Zagreb, 2003., br. 53-58.

je za to kadar jedino Gospodin. Trpljenje je samo po sebi iskustvo zla, no Krist ga je učinio čvrstim temeljem konačnog dobra. Patnja ne može biti oblikovana nečim izvana, nekom izvanjskom milošću, nego iznutra.

Krist se po svojoj spasonosnoj patnji nalazi u svakom ljudskoj boli, patnji, trpljenju snagom svojega Duha Istine, Duha Tješitelja. Križ, radost trpljenja, pobjeda nad smrću, plodonosnost trpljenja, nalaženje gubljenjem, zrna zakopano u zemlju, svi ovi putovi daju život. Bili bi to teški, jalovi putovi za naš ljudski um i logiku, da ih Krist već nije utro prije nas. Krist ne donosi apstraktno tumačenje trpljenja, nego navodi da čovjek svojim trpljenjem sudjeluje u djelu spasenja koje se vrši Njegovim trpljenjem. Kako čovjek uzima križ, duhovno sjedinjujući se s Kristovim križem, otkriva spasenjsko značenje trpljenja. Otajstvo otkupljenja je čudesno ukorijenjeno u patnji, a ona nalazi u njemu najviši i najsigurniji domet.⁵⁸ U Kristu je patnja uključena u misterij ljubavi koja zrači iz Presvetog Trojstva, te postaje sredstvom otkupljenja i izrazom beskrajne ljubavi. Prema tome, patnička sastavnica ljudske egzistencije svoju jedinu vjerodostojnu smislenost, odnosno smislenost koja se ne odnosi destruktivno prema dostojanstvu ljudske osobe, pronalazi unutar supatničkog poslanja s Kristom. Kristova patnja je, da tako kažemo, konkretnost kojom Bog izražava zauzetost prema stvorenju i, jednako tako, način kojim ljudska patnja biva osmišljena ukoliko Bog koji konkretno zahvaća u ljudsku egzistenciju tim zahvatom pruža nadu ljudskom trpljenju. Križ stoga može postati simbolom našeg cjelokupnog života gdje nam se radosti susreću s bolima, predanost s ljubavlju, život s uskrsnućem, a naš sadašnji život s budućim životom. No, moramo dati svoj život. Moramo pasti na zemlju i umrijeti da bismo živjeli i donosili ploda. Ovaj zakon evanđelja težak je samo svjetovnim ljudima, onima koji na nj gledaju izvana. Ako se uključimo, ako u potpunosti živimo ovaj stav, otkriti ćemo slijedeće: ako je prvi dio istinit drugi nije ništa manje istinit, pa donosi: obilan urod, plod, ispunjenje, život.

Na dan krštenja smo postali dio Isusova tijela, moramo očekivati da ćemo proći sve ono što je i On prošao, kako muku i smrt tako i uskrsnuće. Pavao to naglašava u gotovo svakoj poslanici, bio je toliko uvjeren da je rekao: „ne ja nego Krist u meni” (Kol 1, 28). Za Pavla je patnja poželjna, ne u sadističkom smislu nego u smislu da ako i on trpi kao Krist doživjet će uskrsnuće. Patnju je nužno prikazivati vlastitom spasenju, utjecati se Bogu, predavati i to je jedini put spasenja. Zaključujemo ovo promišljanje riječima sv.

⁵⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Spasonosno trpljenje, Salvifici Doloris*, br. 45-62.

Pavla: „Radujem se sada dok trpim za vas i u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za tijelo Njegovo, za Crkvu” (Kol 1, 24)

ZAKLJUČAK

Cilj ovoga diplomskog rada je bio odgovoriti na pitanje o razlozima patnje, te njezinoga smisla. U promišljanjima koje smo donijeli kroz djela autora Emmanuela Mouniera i Ivana Pavla II. nismo uspjeli dokučiti konačan odgovor na pitanja koja muče svakoga od nas, ali ključ za dosegnuti smisao patnje vidjeli smo da je smrt i uskrsnuće Isusa Krista što nam jasno navodi Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Salvifici Doloris*.

U prvome dijelu ovoga rada smo kroz misao Emmanuela Mouniera o patnji shvatili da je potrebno prihvatiti sve životne trenutke, kako one sretne tako i nesretne jer nas svaki trenutak, posebice trenutak u kojem imamo osjećaj da smo dotaknuli „dno” priziva i usmjerava na Boga. Mounier nam je istaknuo da trpljenje iako teško po sebi donosi plod u našem životu, čini nas otpornijima, spremnijima za život. Trpljenje, bol je nužno shvatiti kao priliku za „upaliti” svjetlo, a ne se žaliti na mrak. Plodnost trpljenja u našem životu se najbolje ogleda kroz primjer mraka, kada dugo „boravimo” u mraku počinjemo čeznuti i više cijeniti svjetlo.

U drugom dijelu rada smo u misli Ivana Pavla II. o patnji spoznali da nam Bog nije dao odgovor na pitanje o razlozima patnje, ali nam je dao nešto bolje, darovao nam je Osobu. To je zapravo najbolji odgovor. Križ koji je bio simbol poniženja, satiranja, smrti postao je simbol pobjede, ljubavi. Patnja po sebi nije dobra i ne dolazi od Boga, ali može biti blagoslovljena, posvećujuća jer ju je Isus uzeo na sebe. Kada Bog preuzme nešto na sebe, događa se nešto čudesno, On ju ne uzima jer je dobra nego jer je dio nas po Adamovu grijehu. Moramo uočiti, kako to i sam Ivan Pavao II. u *Salvifici Doloris* navodi, kada trpimo to može služiti nama na posvećenje, tome su nam primjer sveci. Isus je trpio za nas, po svakodnevnom životu znamo da kada netko trpi poradi nas je najveći dokaz ljubavi. Smrt je najveća patnja, ali Isus je pobijedio smrt i mi imamo udio u tome, Bog je sve što je ljudsko savršeno osmislio, kako smrt tako i sve ono što vodi do smrti kao što je i trpljenje.

Personalistička misao i promišljanje o patnji kod Emmanuela Mouniera i Ivana Pavla II. pružaju nam uvid u shvaćanje patnje kao neizbježne sastavnice ljudskog života koja kao jedino antropološki vjerodostojno tumačenje, uzimajući u obzir nepovredivost ljudskog dostojanstva, nalazi uključenost u spasonosno djelo otkupljenja Isusa Krista. Drugim riječima, uobičajena shvaćanja patnje često se kose s čovjekovim dostojanstvom – shvaćanja poput herojske izdržljivosti besmisla patnje, ili shvaćanja patnje kao privida kojem jedini lijek biva bijeg od svakog tragičnog vida ljudske egzistencije – upravo radi

nepobitne opstojnosti patnje i upornog traganja za antropološkim osmišljenjem iste. Kristovo obuhvaćanje antropološke egzistencije duboko zahvaća u patnički vid čovjeka i u tom antropološki opsežnom zahvaćanju Bog ostvaruje otkupljenje čovjeka. Stoga se poziv na supatništvo, na nasljedovanje križa, ukazuje kao jedini legitiman način shvaćanja patnje u odnosu na ljudsko dostojanstvo, na čovjeka kao osobu.

BIBLIOGRAFIJA

Primarna literatura

MOUNIER E. *Pisma o boli. Pogled na misterij patnje*, Zagreb, 2006.

PAPA IVAN PAVAO II. *Spasonosno trpljenje. Salvifici Doloris*. Zagreb, 1985.

Sekundarna literatura

BRANTSCHEN, B. J. *Zašto dobri Bog dopušta patnju?*, Varaždinske Toplice, 2018.

BABIĆ, S. *Razmišljanja o Bogu i patnji*, Zagreb, 2008.

ĆURIĆ, J. O spasonosnom trpljenju, u: *Obnovljeni život* 41(1986.)2, 99-122.

DADIĆ, B. Što personalizam može reći suvremenom čovjeku?, u: *Filozofska istraživanja* 37(2017.)2., 257-269.

IVAN PAVAO II. Nagovor održan 5. lipnja, u: *Vangelo della sofferenza*, 1983.

IVAN PAVAO II. *Autobiografija*, Zagreb, 2003.

IVAN PAVAO II. *Poruka za slavlje svjetskog dana bolesnika 11. veljače 1993.-2002.*, Zagreb-Rijeka, 2002.

IVAN PAVAO II. *Prijeći prag nade*, Split, 2009.

IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharista*, Zagreb, 2003.

IVAN PAVAO II., *Sollicitudo rei Socialis*, Zagreb, 1988.

IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor, Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve*, Zagreb, 2008.

JERUZALEMSKA BIBLIJA, Zagreb, 1994.

JURIĆ, S., *Što je Bog rekao o patnji*, Zagreb, 1997.

MOUNIER, E. *Angažirana vjera*, Zagreb, 1971.

MOUNIER, E. Manifeste au service du personnalisme, u: Antonio Negri, *De persona L'indomabilità dell'individuo*, Bologna 2004., 80-99.

MESCHLER, M. *Tri temelja duhovnog života*, Split, 2012.

PAPA IVAN PAVAO II. *Bogat milosrđem. Dives in misericordia*, Zagreb, 1981.

RADIONOV, T. Smisao života i patnje promatran kroz katoličko-teološku i psihološko-logoterapijsku perspektivu, u: *Obnovljeni život* 72 (2017.) 4., 517-528.

Red bolesničkog pomazanja, Zagreb, 2009.

SRAKIĆ, M. Bolest u kršćanskoj perspektivi, u: *Diacovensia* 5 (1997.) 1., 7-16.

- ŠESTAK, I., Personalizam i osoba kod E. Mouniera. Uz 50. godišnjicu smrti, u: *Crkva u svijetu* 35 (2000.)4, 373 -392.
- ŠESTOV I ROZANOV, *Ruska religijska filozofija i F. M. Dostojevski*, Beograd, 1982.
- TIČAC I. *Personalistička etika Karola Wojtyle*, Zagreb, 2008.
- TADIĆ G. *Patnja u izvanbiblijskoj literaturi i starozavjetnoj objavi : Egipat i Mezopotamija, starozavjetni proroci i mudraci* (Diplomski rad), 2016.
- VUGDELIJA, M. Job i problemi patnje, u: *Bogoslovska smotra* 64 (1994.) 1-4., 219 - 248.
- WOJTYLA, K. *Osoba i čin*, Split, 2017.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD.....	3
I. PATNJA I BOL U <i>PISMIMA I DNEVNICIMA</i> E. MOUNIERA.....	4
1. Personalistička misao Emmanuela Mouniera	4
2. Konkretni ljudski život kao pečat Beskonačnoga	5
3. Ljepota življenja jest u jednostavnosti i „osrednjosti”	6
4. Bit kršćanstva jest u prihvaćanju patnje koja u Kristu gubi svoj očaj	7
II. POIMANJE FENOMENA PATNJE KOD IVANA PAVLA II.	9
1. Personalistička misao Ivana Pavla II.....	9
2. Svijet ljudske patnje	10
3. Odnos zla i patnje.....	11
4. Izvor patnje.....	12
5. Smisao patnje	14
6. Problem patnje djece	17
7. Ljubavlju pobijedena patnja.....	19
8. Čovjek kao sudionik Kristove patnje	20
9. Marijanski vid sudioništva u Kristovoj patnji.....	22
10. Kristom osmišljena patnja.....	23
ZAKLJUČAK	26
BIBLIOGRAFIJA	28